

Dolenjske Novice.

Izhajajo 1. in 15. vsacega meseca. Cena jim je za celo leto 1 gld., za pol leta 50 kr. — Naročnino in dopise sprejema J. Krajec v Novem mestu.

Kdor želi kako oznanilo v „Dolenjske Novice“ natisniti dati, plača za vsako vrsto z navadnimi črkami 8 kr. za enkrat, dvakrat 12 kr., trikrat 15 kr.

Sodba o Dolenjcih.

Dolenjska je lep in rodoviten del kranjske dežele. Kdor po Dolenjskem potuje, hvali lepe griče in vinske gorice, med katerimi se razprostirajo še cvetoči travniki, trate, vrtovi, zarašeni in dobri pašniki. Misli si: Srečni ljudje, ki po teh krasnih krajih prebivajo. In vendar ni res tako. Dolenjci niso srečni; malokdo ti bode rekel, da se mu dobro godi. — Zakaj pa vendar naši ljudje niso zadovoljni, zakaj namreč čepé v revščini in nadlogah? Vzrokov je sto in sto. Ako bi jih začeli po vrsti razlagati in bi jih razloževali, tedne in tedne ne bi končali. Danes hočemo opomniti naše ljudi samo na en vzrok, ker jim dobro želimo, — in ta je, da se Dolenjci ne dajo še dovolj podučiti, da naukov premalo poslušajo. Tako o Dolenjcih govoriti smo že večkrat čuli. Ne davno pa smo nekaj podobnega brali v „Kmetovalcu“, listu kranjske kmetijske družbe. V tem listu govori g. Pirc o zboljššanji živinoreje. Hvali Gorenjce in Notranjce, da zboljšujejo vedno bolj in bolj svojo govedo, o Dolenjcih pa, zlasti o dolenjski gospodi pa tako govori: „Žalostneje je pa z izboljševanjem dolenjske govede. Tukaj treba je pa še dosti časa in potrpljenja! Da je na Gorenjskem in deloma tudi na Notranjskem živinoreja tako

Gospod Karol Rudež,

kranjski deželni poslanec, grajščak na Gračarjevem turnu, umrl je nenadoma v svojem gradu. — Ta žalostna vest pretresla je vse, kateri so ga poznali, posebno pa še dolenjske Slovence. — Bil je izgled skrbnega očeta, iskren rodoljub, dober katoličan, in vsakemu poštenemu človeku pravi prijatelj. S svojim obilnim časnim blagom bil je radodaren v velikem in malem; podpiral je narodne zavode, ubogega kmeta in malega šolarčka. — V državnem in deželnem zboru je veliko let se potegoval za pravice in koristi ljudstva. Zaradi tako mnogih in lepih čednosti bil je odlikovan od presvitlega cesarja z vitežkim redom. Nadejamo se, da bode častita rodovina tudi za naprej v smislu blagega rajnika delovala. — Vedno pa ga bo pogrešalo naše prebivalstvo in mu ohranilo blag in hvaležen spomin.

Bog mu daj v miru počivati!

Podlistek.

Nekdaj in sedaj.

(Dalje.)

Prva tožba, katero čujem iz tvojih ust, moj kmečki prijatelj, je: delati, delati moram, da se mi žulji napravljajo — in to je hudo!

Da je delo težavno, je resnica. Človeška narava se res delu protivi; počitek, nedelavnost, lenoba, to se jej prilega, uživati kar so drugi pridobili, to bi bilo prijetno. Toda bi li bilo to prav? ali je morda res vse to sreča za človeka, kar se prilega njegovemu nagnenju? Je li torej delo, ker je težavno, nesreča za nas? ali smemo morda res blagrovati lenuhe, ki povživajo žulje drugih ljudi? — Ne, preljubi, delo nam ni nesreča, ampak v sedanjem stanu na svetu nam je ravno ono pravi

blagor. Moli in delaj! je bil prvi nauk, kterege smo ti dali v „Dolenjskih Novicah“ — a pri tem ostanemo tudi sedaj. Človek je vstvarjen za delo, kakor ptič za letanje; kdor ne dela naj tudi ne jé. Vsaj veš, da je Bog sam že v raju nesrečnemu Adamu in vsem njegovim otrokom odločil delo za kazen in pokoro rekoč: v potu svojega obraza bodeš kruh jel; kar pa je zopovedal, vstanovil Bog, to nam ne more biti v nesrečo, ker vemo iz naše sv. vere, da nas on ljubi bolj, kakor najboljši oče svoje ljubo dete.

Da pa to bolj previdiš, ti hočem danes pokazati nazaj nekaj sto let v čas predenj je prišel na svet Jezus Kristus. Kako je bilo tu z delom? — Slabo, strašno slabo. Ker je trdo delo človeku zoperno, zato so ga ljudje sovražili, zaničevali — zaničevali pa tudi nje, ki so se z delom pečali.

ian.
22.

kega

ipan.

ikem.

—1]

4 tis-
stojl
5 kr.ivil-
kor
vine
iske

urad

agonaklo-
ša za prav
po nizki
občinstvu,
čevljarsko
3, gospice
leg razno-
tudi

[7-1]

šem

[10-1]

Krajec.

hitro napredovala, vzrok so priležne razmere. po moji misli pa tudi resno in večje veselje do kmetovanja in dela sploh ter večja omika. Skušnja me uči, da je nevarna reč, kaj neljubega Dolenjcem povedati, ker se človeku takoj očita, da mu je zabavljanje načelna stvar. Gospoda na Dolenjskem rada tarna o slabem materialnem stanju dolenjskega kmeta ter kliče na pomoč vlado, deželni odbor, kmetijsko družbo itd., a če se ustmeno z enim ali drugim govori, ter vzroke dolenjske bede navaja, potem pa pričnejo Dolenjsko in Dolenjca hvaliti, da bi človek mislil, biti mora doli pač tako, kakor pri najboljših vinogradnikih na Francoskem. Moje mnenje je, dolenjskim gospodarjem resnico povedati pri vsaki priliki, ter jih spodbujati, da se poprimejo tudi družih kmetijskih strok, ne le samo vinarstva. Dolenjski razumni možje naj pa kmeta podučujejo, naj mu bodo voditelji na poti do omike, ter zgled dobrega gospodarja. Oni gospodje, kateri so slišali moja predavanja v dolenjskih kmečkih občinah, so priče, da-si tudi dolenjski kmet dá svoje napake očitati ter jih tudi spozná, ne da bi kaj zameril. Navajati dokazov, se vé, da je potrebno. Eno pa ne morem in ne smem zamolčati. Kolikor sem do sedaj imel prilike, kmetijski napredek na Dolenjskem opazovati, skoraj brez izjeme izviral je od gospodov duhovnikov; njim smejo biti Dolenjci hvaležni. Gospodje duhovni zaslužili si bodo pa hvalo vsega slovenskega naroda, ako bodo še dalje na tem potu tako ustrajno in uspešno delovali, ter Dolenjce privedli do onega blagostanja, kateri možatega gorenjskega kmeta tako ponosnega dela.“

To je res, dolenjska gospoda, zlasti posvetna, je premalo dolenjskega kmeta podučevala do zdaj; največ so storili duhovniki, pa tudi kak priden učitelj sem ter tje. Grajščaki pa tudi niso vsi izostali. Poznamo nekatere, ki so pravi prijatelji

ljudstva. Lehko bi njih imena povedali; med drugimi je bil gotovo tak ranjki gospod Rudež, ki je minuli mesec umrl v Gracarjevem turnu pri Šent-Jerneji.

Zakaj mora kmet žito tako ceno prodajati?

Na Ogerskem ima žito tako nizko ceno, da ljudje zavoljo tega še davkov ne morejo plačevati, ko za poglavitni pridelek ni dobiti poštenega denarja. Od kod to pride, prav lepo razlaga ljubljanski list „Slovenec“ tako-le:

Vzrok temu je tuja konkurenca, to je da se preveč žita iz tujih dežel pripelje. Južna Rusija, bogata Indija in severna Amerika pošiljajo nam preko morja toliko žita in tako po ceni, da ono naše popolnoma spodriva. Sušiti ali pa v žitnice spravljati ga kmet tudi ne more, kajti v prvi vrsti on potrebuje denarja. Saj veste, da davkarija ne čaka dolgo. K večemu do novine, potem je pa treba šteti, če ne pa odprejo hlev in hí lisec, lés sívka! davek pa le še ni plačan; tisto je komaj za stroške.

Da se konec napravi tej v nebo vpijoči revščini, ki tudi najtrdnjega kmeta pod nič spraviti žuga, jela se je med državniki misel o vstanku v srednjeevropske carinske zveze razpravljati. Carina imenuje se namreč tisti davek, kterega moram jaz plačati od blaga, ki si ga izpod družega kralja ali cesarja naročam. Tisti davek se namreč določi na Dunaji in med ono državo, s katero je trgovinska pogodba sklenjena. Ako pa take pogodbe ni, ga pa samo na Dunaji določijo in se potem imenuje varstvena carina, ki domače blago pred tujim varuje. Recimo za ta slučaj, da bi se na mernik ruske ali amerikske pšenice naložil eden goldinar varstvene

Prost človek je še le tedaj nekaj vreden, ako lahko živi brez dela. Tako so mislili imenitni Grki in Rimljani. Slavni grški modrijan Aristotelj je djal: Tisti ki se z ročnimi deli pečajo, ne zaslužijo imena državljan, nimajo blazih misli in čutil, nič se ne ločijo od sužnjev. In spet drugej je pisal: Nekterih del svoboden človek nikakor ne more opravljati, da ne bi ponižal, onečastil samega sebe — zato imamo sužnje, da s svojim telesom delajo za nas. Rimski pisavec Ciceron pak nam je pokazal, kako so Rimljani mislili o delu, ko je zapisal: „Kaj je bolj nespametnega, kakor če misliš, da so kaj tisti, ktere zaničuješ kot delavce in divjake. — Ni ti mogoče ostati v delavnici pa biti pošten mož.“

Kako drugače je dandanes, ljubi moj! Zavoljo dela, trdega dela nisi več zaničevan; marveč

bolj ko delaš, bolj te časte. Delo priporoča, hvali vsakdo, bode naj učen ali neučen, priprost ali imeniten. Pa od kod to? Kako, da se je svet tako premenil?

Jezus Kristus je prišel na svet — božji sin v človeškej podobi. Ljudje so ga imeli za sina tesarja Jožefa. Pa kaj je storil? Do svojega tridesetega leta je živel tiho in skrito v Nazaretu v bornej kočici z Jožefom in Marijo ter je — delal. Tesal je božji sin, žulje je dobival božji sin, pot je tekla od truda po obrazu božjemu sinu! To ljubi moj delavec, bodi si kmet ali rokodelc, to je posvetilo delo, to mu je dalo pravo čast. Delo sedaj ni več sramotno ni zaničljivo — marveč častno in koristno, blagonosno. Jezus je delo posvetil, njegovi učenci, sveti aposteljni so ga povsod priporočali, sv. cerkev ga nikdar ni mogla dovolj

carine, bo ta goldinar več ali manj ruski ali ameriški pšenici pot v deželo zabranil. Ljudje bodo potem rajši po domačem pridelku segali in bo vsled tega taisti v ceni poskočil. V tem smislu torej je za pridelovalca, za kmeta, varstvena carina jako blagodejna naprava, ki ga varuje uničevalne ptuje konkurence.

Tisti, ki pa morajo živež kupovati, bodo pa varstveno carino kleli. Toda tukaj se gré za občni blagor. Število pridelovalcev je večega pomena, kakor onih, ki kupuje, saj nam je znano, da je kmet cesarstva steber. Gorjé državi, kjer ta onemore! Kjer se začne rušiti kmetiški dom drug za drugim, ondi omaje se steber za stebrom državi in kdo se bo čudil, ako se konečno sama zgrudi! Da se pa to zabrani, stopile bodo države Avstrija, Nemška in Francoska skupaj in si bodo roke podale v carinsko zvezo.

Določila se bode torej naklada na vse v eno ali drugo omenjenih treh držav vpeljano žito, ki bode po svoji velikosti kolikor mogoče branila preveliko vpeljavo tujega žita v naše, nemške ali pa francoske dežele in bo tako skorej da že uničenemu kmetijstvu zopet na noge pomagala. Misel ta ni nova, vendar pa ni še določen čas, kedaj da se bodo dotični razgovori pričeli. Kakor vse kaže, bodo menda Madjari v tem oziru prve korake storili, kajti ogersko kmetijstvo, zlasti ono Jugoslovanov po širnem Banatu, ki je nekdanj polovico Evrope z žitom preskrbljevalo sedaj ravno tako obnemoglo pojema, kakor naše domače, alikakor ono na Nemškem ali Francoskem. Naj tedaj že začne, kdor hoče, samo začne naj, to je poglavitna reč!

Kako je v ribniški dolini.

V tržaškem listu „Eдинost“ smo brali dopis iz teh krajev. V njem je veliko podučljivega. Zato naj nekaj iz njega povemo. Naj prvo se

prehvaliti z besedo in lastnim zgledom. Tako je prišlo, da je ves krščanski svet dobil o delu popolnoma drugačne misli. Res je sicer delo pokora in kazen za greh; toda ravno ono obvaruje v slabo nagnenega človeka nevarnih skušnjav, ozdravlja in krepča krhko njegovo natoro. Delo mu pridobi najlepših čednosti ter obilega plačila v nebesih; delo mu daje pravi mir srca, resnično veselje, pa možko dostojnost, delo slednjič ga obvaruje siromaščine ter stori, da more pomagati celo svojemu ubogemu bratu. Nekdanj zaničevano delo se ne studi več mogočnim kraljem in cesarjem, ne nežnim kraljicam in kraljičinam, vsaj vemo, da jih je bilo mnogo ki so z lastnimi rokami stregle bolnikom, napravljale obleko, da so nagepokrile.

Prijatelj, ako to pomisliš, bodeš li še nezadovoljen pri svojem utrudilnem delu? Ali ne bo-

dopisnik pritožuje, da so tudi v ribniški dolini imeli nizko ceno prešiči, katere v Trst prodajajo. Zato pravijo ljudje, da bodo za naprej rajše govejo živino redili. Potem pa še govori prav moder dopisnik o trojih boleznih v ribniški dolini; te se pa tudi drugod nahajajo, namreč:

Prva bolezen je ta, da se v naši okolici previlke dote dajó. Kmetič ima posestvo, ki je vredno 2 do 3 tisoč gold., on ima 3 hčere, in če pride katero snubit sosed, oče kar naravnost réče: 3 imam, vsakej dam tisuč gold. Četrty otrok pa je sin, temu oče naloži 3 do 4 tisoče goldinarjev dolga več, kakor je posestvo vredno, in tako je revščina domá; prepirata se oče in sin, celo tožita se časi in vse to zarad revščine. To je prva bolezen pri kmetijah.

Druga bolezen je pri ženskih nošah prepotraten lišp; tacega ne boš kmalo kje videl, kakor v Ribniški fari. Tu vidiš deklet iz uboge bajtice, ki se priziblje ob nedeljah in praznikih, da si misliš: ta je kakega grofa hči. Pa kaj se pripeti? ona se omoži, dobi za moža pijanca, ali pride na velike dolge; v par letih si pa ne upa več onega dragega oblačila obleči ter právi: ne upam si več tako ošabno oblačiti se, ker sem vsakemu dolžna; — dekleta, varčnost in ponižnost!

Tretja bolezen je ta, da vidiš ob nedeljah fantiče, ki so še-le iz šole ostali, pa že cigare pušijo; še le 13 ali 14 letni dečki se bahajo z viržinkami v ustih, zapravljajo zdravje in vsi blede za hišnim voglom premoženje „čez dajajo“ kozlom, potem pa hirajo, da nikdar ne boš videl dobrega čvrstega možá. To so boleznj v naši okolici.

Se nekaj imam dodati, dragi bralec. Kadar boš popotoval skoz Ribniško dolino, stopi v farno cerkev; tu se ti srce razširi, ker na kmetih, morebiti po vsem Avstrijskem ne zagledaš tacega lepotečja, kamor se ozreš, ne moreš se nagledati.

deš marveč vzkliknil: Hvala Bogu, če je tudi delo težko, vendar vsaj ni več sramotno in zaničljivo kakor je bilo nekdanj. Ako tudi trpim, vendar je bil pred Kristusom še veliko večji trpin — zaničevani delavec! — Ali to še ni vse.

Ker se je ljudem delo studilo, ker se jim je zdelo sramotno — pa so vendar-le hoteli jesti — brez dela pa ni jela — kaj so tu storili? Močni, imenitni so delo zvrnili na druge, sami pa poživali njih žulje, siloma so napravili sužnje! Strah pred delom, lenoba je rodila sužnjištvo. Svobodnemu človeku se ni ljubilo delati, bil je pa možan, napal je sam ali z drugimi posameznega človeka, ali pa v vojski celo ljudstvo. Kolikor se jih je ujelo, ti so morali potem zmagovalcu opravljati dela kakor nespametna živina, da je mogel on s svojimi pasti lenobo.

(Dalje prih.)